

7 MART 2010 IRAK SEÇİMLERİ ÖNCESİ Şİİ KÖKENLİ PARTİ VE SEÇMENLERİN POLİTİK DAVRANIŞLARININ ANALİZİ

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

7 MART 2010 IRAK SEÇİMLERİ ÖNCESİ Şİİ KÖKENLİ PARTİ VE SEÇMENLERİN POLİTİK DAVRANIŞLARININ ANALİZİ

© 2010

Bu raporun içeriğinin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar ve yararlanma dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu raporda yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

Tarihçe

Türkiye’de eksikliği hissedilmeye başlayan Ortadoğu araştırmaları konusunda kamuoyunun ve dış politika çevrelerinin ihtiyaçlarına yanıt verebilmek amacıyla, 1 Ocak 2009 tarihinde Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) kurulmuştur. Kısa sürede yapılanan kurum, çalışmalarını Ortadoğu özelinde yoğunlaştırmıştır. ORSAM, Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfı’na bağlı bir kuruluştur.

Ortadoğu’ya Bakış

Ortadoğu’nun iç içe geçmiş birçok sorunu barındırdığı bir gerçektir. Ancak, ne Ortadoğu ne de halkları, olumsuzluklarla özdeşleştirilmiş bir imaja mahkûm edilmemelidir. Ortadoğu ülkeleri, halklarından aldıkları güçle ve iç dinamiklerini seferber ederek barışçıl bir kalkınma seferberliği başlatacak potansiyele sahiptir. Bölge halklarının bir arada yaşama iradesine, devletlerin egemenlik haklarına, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine saygı, gerek ülkeler arasında gerek ulusal ölçekte kalıcı barışın ve huzurun temin edilmesinin ön şartıdır. Ortadoğu’daki sorunların kavranmasında adil ve gerçekçi çözümler üzerinde durulması, uzlaşmacı inisiyatifleri cesaretlendirecektir. Sözkonusu çerçevede, Türkiye, yakın çevresinde bölgesel istikrar ve refahın kök salması için yapıcı katkıları sürdürmelidir. Cepheleşen eksenlere dâhil olmadan, taraflar arasında diyalogun tesisini kolaylaştırmaya devam etmesi, tutarlı ve uzlaştırıcı politikalarıyla sağladığı uluslararası desteği en etkili biçimde değerlendirebilmesi, bölge devletlerinin ve halklarının ortak menfaatidir.

Bir Düşünce Kuruluşu Olarak ORSAM’ın Çalışmaları

ORSAM, Ortadoğu algılamasına uygun olarak, uluslararası politika konularının daha sağlıklı kavranması ve uygun pozisyonların alınabilmesi amacıyla, kamuoyunu ve karar alma mekanizmalarına aydınlatıcı bilgiler sunar. Farklı hareket seçenekleri içeren fikirler üretir. Etkin çözüm önerileri oluşturabilmek için farklı disiplinlerden gelen, alanında yetkin araştırmacıların ve entelektüellerin nitelikli çalışmalarını teşvik eder. ORSAM, bölgesel gelişmeleri ve trendleri titizlikle irdeleyerek ilgililere ulaştırabilen güçlü bir yayım kapasitesine sahiptir. ORSAM; web sitesiyle, aylık Ortadoğu Analiz ve altı aylık Ortadoğu Etütleri dergileriyle, analizleriyle, raporlarıyla ve kitaplarıyla, ulusal ve uluslararası ölçekte Ortadoğu literatürünün gelişimini desteklemektedir. Bölge ülkelerinden devlet adamlarının, bürokratların, akademisyenlerin, stratejistlerin, gazetecilerin, işadamlarının ve STK temsilcilerinin Türkiye’de konuk edilmesini kolaylaştırarak, bilgi ve düşüncelerin gerek Türkiye gerek dünya kamuoyuyla paylaşılmasını sağlamaktadır.

İçindekiler

Özet.....	5
1- Başbakan Maliki'nin Secim Stratejisi: Vatanseverlik, Birlik ve Kanun Düzeni.....	6
2- Başbakan Maliki'ye Yöneltilen Eleştiriler.....	9
3- Necef'teki Dini Otoritelerin Seçime Bakışı.....	11
4- Şii Partilerin Anayasa Değişikliği, Federalizm, Kerkük, ABD ile İlişkiler ve Yeni Hükümet Senaryolarına Bakışı.....	13
5- Şii Partilerin, Sünni Politikacıların Siyaset Dışına İtilmesine Bakışı.....	16
Sonuç Yerine: 7 Mart 2010 Seçim Sonuçları Öngörüsü.....	19

Hazırlayan: Yrd. Doç. Dr. Veysel AYHAN
ORSAM Ortadoğu Danışmanı
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Uluslararası İlişkiler Bölümü
veyselayhan@gmail.com

7 MART 2010 İRAK SEÇİMLERİ ÖNCESİ Şİİ KÖKENLİ PARTİ VE SEÇMENLERİN POLİTİK DAVRANIŞLARININ ANALİZİ*

Özet

7 Mart 2010 tarihinde Irak'ta gerçekleştirilecek Parlamento seçimleri hem Irak hem bölge hem de uluslararası güçler açısından oldukça büyük bir önem taşımaktadır. 325 sandalyeli Federal Irak Meclisi için gerçekleştirilecek seçimlere yaklaşık 400 parti katılmasına karşın seçimlerin 6 önemli ittifak arasında geçeceği öngörülmektedir. Bunlar Başbakan Maliki'nin liderliğini yaptığı Kanna Devleti Koalisyonu; İYK, Sadr ve Fazilet Partisinin de içerisinde yer aldığı Irak Ulusal İttifakı; Cumhurbaşkanı Yardımcısı Tarık Haşimi ve Hadba Listesinin desteklediği ve Iyad Allavi'nin Başbakan adayı olduğu Iraklılar Listesi; Irak İslam Partisinin öncülük ettiği ve içerisinde İslamcı partilerin yer aldığı Irak Ulusal Uzlaşısı; İçişleri Bakanı Cevat Bolana, Irak Uyanış Konseyi Başkanı Ahmet Ebu Rişa, Sünni Din Adamları Vakfı Başkanı Abdülgafur Samarra'i'nin liderlik ettiği Irak'ın Birliği İttifakı ve de KDP ile KYB'nin içerisinde yer aldığı Kürdistan Listesi'dir.

Açık liste ve tercihli oy sisteminin getirildiği 2010 seçimleri öncesinde Irak siyasetinde yaşanan tartışmalar doğrudan seçimin sonuçlarını etkileyecek düzeydedir. Başbakan Maliki'ye yöneltilen diktatörlük suçlamaları, Şii partiler arasında yaşanan gerginlikler, bazı Sünni liderlerin seçime girmesinin yasaklanması ve Kürt partilerinin ayrı listelerle seçime girmesi 2010 seçimlerinin 2005'teki Parlamento seçimlerinden farklı geçeceğini göstermektedir.

*Bu çalışma 03 Şubat-11 Şubat 2010 tarihleri arası Bağdat, Necef, Kerbela ve Küfe'de gerçekleşen mülakatlar, gözlemler ve incelemelerin sonuçlarına dayanmaktadır. Çalışmada doğrudan görüşülen kişilerin isimlerine yer verilmemekle birlikte söz konusu mülakatların önemli bir kısmı ORSAM resmi web sayfasında yayınlanmıştır.

1- Başbakan Maliki'nin Seçim Stratejisi: Vatansızlık, Birlik ve Kanun Düzeni

Irak'ta 7 Mart 2010'da gerçekleştirilecek parlamento seçimlerine hazırlanan Kanun Devleti koalisyonun en önemli lideri hiç tartışmasız Dava Partisi'nin başkanı olan Başbakan Nuri El Maliki'dir. Kanun Devleti koalisyonu, resmi düzeyde birçok Sünni, Şii, Kürt ve Türkmen partisini içerisinde barındırmasına karşın gerçekte Başbakan Nuri el Maliki'nin liderliği altında çok sayıda küçük parti ve yerel aşiret liderinden müteşekkildir. Bağdat'ta yürüttüğümüz saha çalışmasında elde ettiğimiz verilere göre Başbakan Maliki'nin güçlü partilerle seçim ittifakı içerisinde yer almamasının temel nedeni 7 Mart 2010 sonrası dönemde de başbakanlığı ve önemli bakanlıkları talep ediyor olmasıdır. Seçim öncesi koalisyon görüşmeleri sırasında Başbakan Maliki 2009 vilayet meclisleri seçimlerindeki oy artışına dayanarak ortak seçim listesinde Dava Partisinin adaylarına %50'lik bir kontenjan verilmesinde ısrarcı olmuş ancak Maliki'nin talebi diğer partiler tarafından kabul edilmemiştir.

Başbakan Maliki seçim sürecinde söylem itibarıyla mezhepçi, dini, etnik ve bölgecilik politikalarına karşı olduğunu dile getirmektedir. Dini ve etnik sembollerin seçim sürecinde kullanılmasının yasaklanmasından, seçimlerin açık listeye yapılmasına kadar bir çok konuda Maliki yönetimi inisiyatif kullanarak Sadr, İYYK veya Kürdistan Listesinin politikalarına muhalefet etmiştir. Irak vatansızlığı ve milliyetçiliği politikasını öne çıkartan Kanun Devleti koalisyonuna göre Başbakan Maliki güvenlik, ekonomi, petrol kaynaklarının işletilmesi ve ABD ile ilişkiler gibi birçok alanda Irak'ın birliğini ve çıkarlarını koruyan bir politikaya öncelik vermiştir. Maliki listesi, Meclis Başkanı, Cumhurbaşkanı ve diğer idari birimlerin mezhep ve kimlik temelinde bölüştürülmesine karşı açık bir muhalefet yürütmektedir. Seçimlerde oy oranı itibarıyla çoğunluk olmuş kesimin hükümeti kurma hakkı olduğunu ileri sürmektedir.

20 Mayıs 2006 tarihinde eski Dava Partisi Baş-

kanı İbrahim Caferi'den boşalan başbakanlık koltuğuna oturan Nuri Maliki'nin ilk dönemlerinde ülke hızla bir mezhep savaşına doğru sürüklenmekteydi. İbrahim Caferi'nin mezhep çatışmalarını durdurma noktasında başarısız olması hükümete yönelik eleştirilerin dozajının artmasına ve en sonunda da Başbakanlıktan istifa etmesine yol açmıştı. Yeni hükümeti kurma çalışmalarının sürdüğü günlerde güvenlik güçleri Bağdat dahil ülkenin hiçbir bölgesinde kontrol kurabilmiş değildi. Bağdat'ın Sünni mahallerinde yaşayan Şii gruplar halinde evlerini terk ederken aynı şekilde Sünniler de Şii bölgelerinden çıkartılmıştı. Bunların yanı sıra Bağdat, Musul ve nüfusunun Türkmenlerden oluştuğu Telefar'de bile bir Şii'nin Sünni mahallesine ve Sünni'nin de Şii bölgelerine girmesi imkânsız hale gelmişti. Ayrıca Basra, Kerbela ve Necef gibi güney vilayetlerinde de Sadr'a bağlı Mehdi güçleri ile içerisinde Mehdi ordusu mensuplarının da ağırlıklı olarak bulunduğu güvenlik güçleri arasında gerginlik ve çatışmalar yaşanmaktaydı. Öte yandan ülkenin Sünnilerin yoğun olduğu vilayetlerinden Felluce ve Ambar gibi bölgelerde hem eski Baas mensupları hem de El Kaide'ye bağlı organizasyonlar şehirlerin kontrolünü ele geçirmişti. 2006 baharında Şii partiler en sonunda Caferi'den boşalan başbakanlık koltuğuna bir dönemler Dava Partisi'nin Şam temsilcisi olan Nuri Maliki'nin getirilmesine karar verdiklerinde hem Kürt hem de Sünni partilerinden fazla bir itiraz gelmedi. Çünkü tüm kesimler Maliki'yi kendi siyasal çizgilerini ve güçlerini tehdit edecek düzeyde güçlü bir lider olarak görmemişlerdi. Ancak, Maliki tüm öngörülerin aksine kısa sürede uyguladığı politikalarla Irak siyasetine damgasını vurmuş Şii, Kürt ve Sünni partilerin zayıflamasına yol açmıştır.

Nuri Maliki başbakanlığa gelir gelmez öncelikli olarak güvenlik konusunu gündemine almış ve bazı radikal planları eleştirilere rağmen uygulamaya koymuştur. Bu çerçevede öncelikli olarak Basra, Amara, Necef ve Kerbela'da üstlenen Mehdi Ordusu'na karşı harekete geçmiş ve bu şehirlerdeki Sadr'a bağlı milis güçlerini

etkisiz hale getirmiştir. Amerikan askerlerinin desteğiyle düzenlenen operasyonlar sırasında Bedr Tugayları milislerinin de devlete bağlılığını güçlendirmiştir. Muhafazakâr bir başbakanın Şii milislere müdahale etmesi ülke içinde beklenmeyen bir hamleydi. Ancak Maliki bununla da yetinmeyerek güney illerinde asayiş sağladıktan sonra Bağdat'a yönelmiş ve Sadr City'deki Mehdi milislerinin etkisini güç kullanarak ortadan kaldırmıştır. Şii bölgelerinde güvenlik sağlandıktan sonra Maliki ikinci iş olarak Sünnilerin yoğun olduğu vilayetlerde üstlenen El Kaide ve eski Baas unsurlarıyla mücadele etmiştir. Büyük çaplı operasyonların yanı sıra yerel Sünni aşiretlere dayanan ve Sahva birlikleri diye kamuoyunda bilinen Uyanış Konseylerini kurarak bölgedeki halkın desteğini arkasına almıştır. Uyanış Konseyleri sayesinde Başbakan Maliki hem Sünni bölgelerinde üstlenen el Kaide unsurlarının etkisini ortadan kaldırmış hem de Sünni kesimlerin rejimle işbirliği yapmasını sağlamıştır. Ortak operasyonların ardından bu bölgedeki terör ve güvenlik sorunu da hissedilir oranda giderilmiştir.

Başbakan Maliki'ye olan halk desteğinin artmasında rol oynayan bir diğer unsur ise Amerika ile ilişkiler ve petrol kaynaklarının işletilmesi konusunda uyguladığı politikalarla ilişkilidir. Iraklı yetkililer ve Amerikan yönetimi arasında uzun pazarlıklar sonucu SOFA olarak adlandırılan ve ABD'nin Irak'tan çekilmesini takvime bağlayan bir anlaşma yapılması Maliki'nin başarısı olarak görülmüştür. Aynı dönemde ABD başta olmak üzere petrol şirketlerinden gelen baskılara rağmen Başbakan Maliki hidrokarbon yasasını Meclisin gündemine almamıştır. Çok uluslu petrol şirketlerinin girişimlerine rağmen Irak petrol yasası çıkartılabilmemiş değildir. Bununla birlikte son aylarda yabancı petrol şirketleriyle imzalanan anlaşmalar çıkacak yasa hakkında önemli bilgiler içermektedir. Söz konusu anlaşmalardan anlaşıldığı üzere Iraklılar geleneksel üretim paylaşımı anlaşmalarından ziyade, çıkarılan her varil petrol karşılığı (varil başına) bir ücret ödenmesi yönünde ve daha önceleri Kuveytliler tarafından geliştiri-

len bir formül üzerinde durmaktadırlar. Geri alım anlaşması olarak bilinen düzenleme ile Irak 2020'lere kadar üretimini günlük 12 milyar varile çıkartmayı hedeflemektedir. Başbakan Maliki petrol konusundaki gelişmeleri güvenlik alanında sağladığı başarılarla açıklaması ise dikkat çekicidir.

Maliki tüm bu konuların dışında özellikle Kerkük, tartışmalı bölgeler ve petrol kaynaklarının işletilmesi konularında Kürdistan Bölgesel Yönetimi ile görüşmeyi kabul etmemesi hem Şii hem de Sünni Arapların Maliki'nin Irak milliyetçiliği vurgusuna olan güvenini artırmıştır. Caferi'nin aksine Arap kamuoyunda Maliki'nin mezhepçi bir politika izlemediği ve sorunlara bir devlet adamı kimliğiyle yaklaştığı yönünde bir algılama oluşmuştur. Kerkük'ün bir Irak şehri olduğunu ve Kürt yönetiminin Kerkük konusunda söz söyleme hakkına sahip olmadığını belirten Başbakan Maliki ayrıca tartışmalı bölgeler olarak görülen ve 2003 tarihinden beri Peşmergelerin denetiminde olan Diyala 'ya bağlı Karatepe, Mendeli, Bedra, Cessan, Zirbati, Celevla ve Hanekin gibi yerleşim birimlerine Irak askerlerini sevk etmiştir. Başbakan Maliki peşmergelerin denetiminde olan Mahmur, Şengal, Şexan, Giyara, ve Musul'daki Peşmerge güçlerinin de çıkartılması yönündeki askeri baskılarını sürdürmüştür. Özellikle Kerkük üzerinde Irak birlikleri ile Peşmerge güçleri arasında yaşanan gerginlik en sonunda Amerikalılar araya girmesiyle çözümlenmiş ve Kerkük'te üçlü devriye görevinin gerçekleştirilmesi konusunda taraflar ikna edilmiştir. Ayrıca tartışmalı bölgelerde de Irak birlikleri ile Peşmerge güçleri arasındaki bölgelere Amerikan güçlerinin yerleştirilmesi gündemdedir. Doğal olarak Maliki'nin Bölgesel Kürt Yönetiminin Erbil, Duhok ve Süleymaniye vilayeti dışında kalan tüm bölgeleri tartışmalı topraklar olarak kabul etmemesi ve Peşmerge güçlerini bölgeden çıkartma girişimleri Arapların Başbakan'a olan desteğini artırmıştır.

Bu bağlamda 2010 Martındaki seçimlerde Başbakan Maliki'nin en önemli avantajı ve

propagandası yukarı da belirtmiş olduğumuz icraatlarıdır. Güvenlik alanında sağlanan başarının ardından Irak vatanseverliği temelinde Kürt partileriyle çatışmayı göze alan Başbakan Maliki'nin merkezi yapıyı güçlendirme politikaları birçok kesim Irak'ın birliğini savunan kesimler tarafından desteklenmiştir. Nitekim 2009'daki vilayet meclisleri seçiminde Maliki'nin listesinin büyük bir başarı elde etmesinin temel gerekçesi de güvenlik alanındaki icraatları ve vatanseverlik temasına verdiği önem olmuştur. Başbakan Maliki başarılı bir şekilde Irak halkının bir kısmını ayrı federe bölgelerin kurulmasını savunan özellikle bazı Şii partilerin Irak'ı parçalamaya doğru sürüklediği konusunda ikna etmiştir. Nitekim Şii partilerin ayrı bölgesel yönetim oluşturma hedeflerini 2010 seçim sürecinde dile getirmekten kaçınmaları da dikkat çekicidir.

Seçim sürecinde Başbakan Maliki ağırlıklı olarak devlet ve devlet adamlığı kimliğine vurgu yapmaktadır. Maliki 2003 işgali sonrasında başlatılan yeniden yapılandırma sürecinde etnik ve mezhepsel gruplara idari sistem üzerinde kota hakkının tanınmasını eleştirmektedir. 2009 Ağustosunda Yeşil Bölgede yaşanan patlamaların ardından Maliki'nin güvenliği sağlayamadığı eleştirilerine dönük olarak kendisi hem İçişleri hem de Savunma Bakanlığındaki kota sistemi nedeniyle istediği önlemleri alamadığını ve eleştirel bir şekilde Anayasa değiştirilmeden de bu yapının süreceğini ifade etmiştir. Maliki'nin listesinden adaylarla yapılan görüşmelerde Kanun Devleti koalisyonunun 2010 seçimlerinde Irak halkından kota sisteminin kaldırılması için kendisine destek vermeleri çağrısında bulunduğu görülmektedir. Maliki Amerikan modeli bir güçlü Başkanlık sistemi önermektedir. Başkanlık seçimi yapılmasını ve seçimlerde kazanan adayların ya da partilerin kendi hükümetini kurmaları gerektiği üzerinde durulmaktadır. Böylelikle kota sistemi aşılacaktır. Ancak temel eleştiri, demokrasi kültürünün gelişmediği bir ülkede Başkanlık sisteminin diktatörlüğe yol açacağı üzerindedir. Diktatörlük suçlamalarını reddeden Maliki ise mezhepsel ve etnik kota sisteminin ülkenin birliğini zayıflattığını ve

hükümetlerin iş yapamaz hale geleceğini ileri sürmektedir. Halkın önemli bir kısmının yapılan tartışmaları yakından takip ettiği görülmekle birlikte bu konuda her iki tarafta güçlü bir toplumsal destek bulabilmiş değildir. Ayrıca Anayasa'nın değiştirilmesini zorunlu kılan yeni bir idari sistemin Iraklı gruplarca kabul edilmesi de oldukça güçtür.

Başbakan Maliki seçim sürecinde Bakanlık koltuğuna oturan kişilerin hükümetin başı olan başbakandan ziyade kendi partilerinin politikalarına öncelik verdiğini dile getirmektedir. Bu durumun icranın işleyişini ve hizmet etmesini imkânsız hale getirdiğini dile getiren Başbakan'a göre Irak'ın bölgesinde etkili bir aktör olması için Anayasal düzende yeni düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Maliki açıkça, var olan sistemle Irak'ın birliğinin sağlanamayacağını ileri sürmektedir. Bürokratik yapı sorun çözücü değil bilakis sorunlar yaratıcı bir şekilde işlemekte ve Anayasal olarak da bakanlıkların elindeki yetkiler buna izin vermektedir. Maliki'nin Irak milliyetçiliği sloganı tam da bu noktada dile getirilmesi dikkat çekicidir. Maliki yönetimi ayrıca Irak'ın birliği ve bütünlüğünün Başkanlık otoritesinin güçlendirilmesiyle sağlanacağını, gevşek idari yapılanmanın ve kota sisteminin ülkenin birliğine zarar verdiğini ve parçalanmaya yol açtığını belirtmektedir.

Sonuç olarak Kanun Devleti listesinin seçim stratejisini Bağdat adayının sözleriyle şu şekilde özetleyebiliriz: "Devlet kanunla, nizamla yasalarla yönetilir. Irak'ın toprak bütünlüğünün korunması önemlidir. Kerkük ve diğer tartışmalı bölgelerin Kürt yönetimine bağlanmasına karşıyız. Başkanlık sistemi idari yapı üzerindeki kota sisteminden kaynaklanan sorunların giderilmesine yol açacak bir çözümdür. Ve Iraklılar kudretli insana oy verir. Maliki şu an Irak'taki en kudretli kişi olarak görülmektedir. İstikrarın, güvenin ve ekonomik gelişmenin sürmesini destekleyen Iraklılar bizim listemize oy vereceklerdir." Öte yandan Maliki karşıtı ittifaklara göre Kanun Devleti koalisyonu seçimlerden galip çıksa da hükümeti tek başına kuracak sayıda milletvekili çıkartması müm-

kün değildir. Dolayısıyla hükümeti kurmak için diğer ittifaklarla koalisyon kurmak zorunda kalacaktır. Bu durumda Kürt ve Sünni partilerle bir ittifak kurması oldukça güçtür. Şayet Irak Ulusal İttifakı'yla bir hükümet kurmaya yönelse, söz konusu ittifakta yer alan partiler hem Maliki'nin bir kez daha Başbakan olmasına hem de tüm kararları tek başına almasına itiraz edecekleridir. Bu çerçevede yeni hükümetinin Maliki'siz kurulması gündeme gelecektir. Buna karşın Maliki ittifakının, 100'e yakın milletvekilliği alabilirse, başbakanlığı sürdürme noktasında diğer ittifaklar üzerinde önemli bir avantaj elde edeceği belirtilmektedir.

2- Başbakan Maliki'ye Yöneltilen Eleştiriler

2010 seçimlerine hazırlanan Irak'ta son günlere dek seçimlerin en favori ismi hiç şüphesiz 2009 vilayet seçimlerinde beklenin çok üzerinde bir başarı elde eden Başbakan Maliki olarak görülmekteydi. 2005 seçimlerinden farklı olarak tek başına seçime girmeyi ve güçlü Şii partileriyle koalisyon kurmayı kabul etmeyen Başbakan Maliki, 2009 seçimlerindeki benzer bir başarı elde etmeyi hedeflemektedir. Buna karşılık, Irak'ta görüştüğümüz birçok kesimin Maliki'nin Mart 2010 seçimlerinde aynı başarıyı göstermeyeceğini ileri sürmesi ve Başbakan'a ciddi eleştiriler yönelmesi dikkat çekicidir. Seçim sürecinde Maliki karşıtı grupların ortak diyebileceğimiz temel eleştirilerinin başında Başbakan'ın devletin gücünü arkasına alarak rakipleri üzerinde sistematik bir baskı uyguladığı gelmektedir. Başbakan Maliki seçim sürecinde devletin kurumlarını, ekonomik gücünü ve askeri yapısını kendi otoritesini güçlendirmek ve rakiplerini sindirmek için kullandığı suçlamasıyla karşı karşıyadır. Bunların yanı sıra seçim sürecinde baskı ve ödüllendirme taktiklerine başvuran Başbakan'a diğer partilerden adam satın alma, seçime hile karıştırma ve Yüksek Seçim Kurulu'nu kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirme suçlaması da yöneltilmektedir.

Maliki karşıtı partilere göre Başbakan Maliki iktidar gücünü hükümette yer alan diğer ortaklarıyla paylaşmak yerine kendi elinde toplama

çalışmıştır. Gücün merkezileşmesini ve tek elde toplanmasını oldukça tehlikeli bir adım olarak değerlendiren partilere göre bu durum zamanla yönetimde yeni bir Baasçılık anlayışının doğmasına yol açabilir. Tek adam olmaya çalışmakla suçlanan Başbakan Maliki'nin özellikle güvenlik güçleri üzerindeki etkisini genişletmeye çalışmakla suçlanması önemlidir. Hali hazırda bünyesinde yaklaşık 600 bin asker bulunduran Irak Ordusu'nun yanı sıra 300-400 bin arası polis gücü ile doğrudan kendisine bağlı ve özel eğitim almış yaklaşık 5 bin kişiden oluşan Özel Kuvvetler, Başbakan'ın emri altındadır. Ayrıca Sünni aşiretlerden oluşan Sahva güçlerinin de güvenlik güçleri bünyesine alınması da Maliki'nin elini güçlendirmektedir. Dolayısıyla 2010 seçimlerine hazırlanan Maliki'nin emrinde 1 milyon asker olduğuna özel olarak dikkat çekilmektedir. Başbakan Maliki'nin, ordunun "sadakat"ini sağlamak veya kendisine karşı bir darbe girişimi engellemek amacıyla polis gücüne ayrı bir önem verdiği bilinmektedir. Ağır ve yüksek teknoloji silahlarla donatılan Irak polisi, ülke sınırlarının korunmasından tartışmalı bölgelerdeki askeri faaliyetlere kadar geniş bir alanda faaliyet yürütmektedir. Başbakan Maliki karşıtı gruplara göre Maliki söz konusu askeri birimleri kendi çıkarları doğrultusunda iç siyasette de kullanmaktan çekinmemektedir. Örneğin, 2009 Vilayet seçimlerinde Sadr hareketinin en güçlü olduğu Sadr City'de polis ve ordu birlikte hareket ederek şehri tam bir abluka altına almış ve bölge halkının sandıklara gitmesini engellemiştir. Sadr'ın sözcülerine göre söz konusu engellemelerden dolayı Sadr City'deki seçmenlerin ancak %17'si sandık başına gitmiş ve bunların da %10'u Maliki'nin adaylarına oy vermiştir. Sadr City'nin tek başına 2-2,5 milyon kişiye ev sahipliği yaptığı gözden kaçırılmamalıdır. Ayrıca Bağdat'ta Sadr'ın kuvvetli olduğu diğer yerleşim yerlerinde de güvenlik güçlerinin benzer engellemeler yaptığı ileri sürülmektedir.

Askeri ve ekonomik gücü arkasına alan Maliki'nin 2010 seçimlerine tek başına girmesi de, kendisine yönelik "diktatörlük" suç-

lamalarını güçlendirmiştir. Daha açık bir deyişle, Başbakan'ını devletin askeri ve ekonomik gücünü kendi amaçları için kullanmaya başlaması ve Irak'ı tek başına yönetme arzusu diğer gruplarda ciddi bir rahatsızlığın oluşmasına zemin hazırlamıştır. Ekonomik olarak ise Maliki'nin özellikle Iraklı Sünni Arap aşiretlerinin sadakati sağlamak için onlara bazı ayrıcalıklar verdiği ileri sürülmektedir. Ayrıca, seçim öncesinde petrol gelirlerinin Başbakan Maliki tarafından seçim kampanyasında aktif olarak kullanıldığı da belirtilmektedir. Maliki muhalifleri, yolsuzlukların araştırılmasına yönelik girişimlerinin de doğrudan Maliki tarafından engellendiğini ifade etmektedir.

Esasında 2003 işgalinden hemen sonra Irak Anayasası hazırlanırken Baas benzeri yeni bir merkezi otoritenin veya gücün ortaya çıkışını engellemek amacıyla, devlet yetkilerinin kurulacak kabine üyeleri ve devlet kurumları arasında bölüştürülmesi ilkesinin dikkate alındığı ifade edilmektedir. Özellikle Saddam Hüseyin sonrası dönemde tüm grupların devlet yönetiminde söz sahibi olması, kendi çıkarlarını korumaları ve ortaya çıkabilecek sorunları diplomatik yöntemlerle çözmeleri için devlet gücünün kurumlar arasında paylaştırıldığı belirtilmektedir. Nitekim Cumhurbaşkanlığı Konseyi'nin yapısına ve icra ettiği göreve bakıldığında bir anlamda hükümet kararlarını onaylama veya reddetme konumunda oluşturulduğu görülmektedir. Cumhurbaşkanlığı Konseyinde Cumhurbaşkanı ve Cumhurbaşkanı Yardımcılarının Şii, Sünni ve Kürtler arasında paylaştırıldığını ve her üç otoritenin de yasaları kabul etme veya reddetme noktasında eşit yetkilere ve haklara sahip olduğu görülmektedir. Ancak, Maliki karşıtı gruplar Başbakanın birçok konuda var olan yasal kurumları pas geçtiğini ve farklı gruplar arasında var olan yasal dengeleri kendi iktidarı lehine bozduğunu ileri sürmektedir. Temel eleştiri noktalarından biri de Başbakan Maliki'nin Başbakanlığa seçilmesiyle birlikte tek adamlık, merkezileşme, devlet kurumları üzerinde kontrol kurma, diğer grupların eleştirilerini dikkate almama ve

muhalif grupları sindirme gelmektedir. Doğal olarak Maliki'nin tek adam olma yönünde atıldığı adımlar kendisine yöneltilen eleştirilerin dozajının da artmasını beraberinde getirmiştir.

Maliki'ye yöneltilen bir diğer eleştiri ise seçim sürecinde kullandığı Irak vatanseverliği temasıdır. Eleştirilerin başında özellikle İran'ın Felli petrol bölgesinde kısa süreli de olsa askeri bir denetim kurmasına karşın Maliki yönetiminin bu olayı kınayacak bir açıklama yapma konusunda dahi aciz kaldığı gelmektedir. Maliki'nin İran'ın askeri girişimlerini kınamamasının ona olan güveni azalttığı ve kendisi hakkında şüphelere yol açtığı ifade edilmektedir. Özellikle Sünni Arapların Maliki'nin bu olaydaki sessizliğini eleştirmesi dikkat çekicidir. Ayrıca, Salih Mutlak gibi Sünni adayların eski Baas Partisi üyesi olma suçlamalarıyla seçimin dışına itilme girişimlerinin de Maliki'den bağımsız olmadığı ileri sürülmektedir.

2009 Vilayet seçimleri sırasında Maliki'nin öne çıkarttığı temel vurgulardan biri de güvenlik alanında yaşanan gelişmelerdir. Güvenlik alanında sağlanan başarının da etkisiyle 2009 Ağustosunda Bağdat'taki beton blokların kaldırılmasına dönük çalışmalar bile başlamıştı. Ancak Ağustos 2009'da Maliye Bakanlığı ile Yeşil Bölge'de Dışişleri Bakanlığı yakınında gerçekleştirilen saldırılar güvenlik alanındaki zafiyetlerin yanı sıra doğrudan Maliki'nin en güçlü olduğu konuda dahi kendisine olan güvenin azalmasına yol açtı. Ağustos saldırılarından sonra eylemlerin devam etmesi ve hükümetin güvenliği sağlamada başarısız olması eleştirilerin dozajının artmasını da beraberinde getirdi. Son olarak Ocak ve Şubat 2010'da Erbain törenleri sırasında Kerbela'da gerçekleşen saldırılar da Maliki'nin güvenlik alanında sağladığı başarıların iyice gölgelenmesine yol açtı.

Sonuç olarak Irak'ta genel seçimlere sayılı günler kala Başbakan Maliki'ye yöneltilen eleştirilerin daha etkili biçimde ifade edilmeye başlandığı görülmektedir.

3- Necef'teki Dini Otoritelerin Seçime Bakışı

Irak'taki seçimlerin siyasetçiler dışındaki bir diğer önemli aktörü din adamlarıdır. 2003 sonrası dönemde Baas'ın baskısının ortadan kalkmasından sonra dini kimlikleri çok daha belirgin bir şekilde öne çıkan liderlerin önemli bir kısmının doğrudan siyasete girdiği görülmektedir. 2005 seçimlerini boykot eden Sünniler arasında seçime katılan en önemli partilerin başında Irak İslam Partisi gelmekteydi. Ahmed Celebi ve İyad Allavi dışındaki Şii partiler de doğrudan mezhepsel kimliklerini öne çıkartan bir politikayla ortaya çıkmışlardı. Kürdistan Listesinin en önemli iki partisinden biri olan KDP ve Kürdistan İslami Partisi dini otoritelerle ilişki içinde olan partilerdi. Dolayısıyla 2003 sonrası dönemde Irak siyaset arenasında dinin ve mezhepçiliğin önemli bir yer tuttuğu görülmekteydi. Diğer yandan 7 Mart 2010 Irak seçimlerine katılan partiler ve koalisyonlar arasında söylemde doğrudan din veya mezhep vurgusunu öne çıkartan partiler bulunmamasına karşın seçime katılan her partinin ağırlıklı olarak belli bir mezhepten ya da etnik topluluktan oy alacağı açıktır. Örneğin muhafazakâr Arap Sünni seçmenlerin Tavafuk ve İslam Partisi adaylarını destekleyecekleri, Şii muhafazakârların ise ağırlıklı olarak Irak Ulusal İttifakı adaylarını destekleyecekleri öngörülmektedir. Aynı durum Kürt seçmenler için de geçerlidir.

2003 sonrası dönemde Irak siyasetinde mezhep ve dini kimlikleriyle öne çıkan grupların başında Şiiler gelmektedir. Nitekim, Şii bölgelerinde yürütmüş olduğumuz araştırmaların sonucunda Şii oylarının dağılımında tartışmasız en önemli rolü oynayacak seçkinlerin başında siyasetçilerin değil Şii din adamlarının geldiği anlaşılmıştır. Erbain törenleri, Şii toplumu içerisinde dini motivasyonların ne kadar kuvvetli olduğu ve dini Merciiilerin duruşunun da ne denli belirleyici olabileceğine dair işaretler vermiştir. 2010 yılındaki Erbain'de yaklaşık 10 milyon Şii, Irak'ın değişik bölgelerinden Kerbela'ya zorlu bir yürüyüş yapmıştır. Ardından yine milyonlarca kişi Kerbela'dan Hz. Ali'nin mezarının

bulduğu Necef'e benzer bir yürüyüş yapmıştır. Barınma ve konaklama ihtiyaçlarının hayır kurumları tarafından kurulan yardım çadırlarında ücretsiz olarak karşılandığı yürüyüşe, Şii toplumunun çocuk, genç, yaşlı, kadın, erkek tüm kesimleri katılmıştır. Yaklaşık 10 milyon Şii'nin temel ihtiyaçlarını karşılayan hayır kurumlarının başında ise din ile siyaseti bir arada yürüten partiler ve siyasal hareketler gelmiştir.

Şii inancına göre günümüzde dini, gündelik, manevi veya siyasal konularda onlara yol gösterecek ve rehberlik edecek tek otorite Mercii konumuna yükselmiş din âlimleridir. Ayetullah (Marja/Fetva Mercii) mevkisine yükselmiş din âlimleri Şiilerin toplumsal ve siyasal yaşamının en belirleyici kişileridir. Ayetullahlar arasında ilmi ve bilgisiyyle kendisine daha çok danışılanlar ve takip edilenler, Ayetullah el-Uzma veya Büyük Ayetullah olarak bilinmektedir. Necef'te Büyük Ayetullah Seyid Sistani'nin dışında bu konuma yükselmiş 3 Büyük Ayetullah daha olduğunu belirtmekte fayda vardır.

Necef'teki Şii din adamlarının tüm Irak siyaseti üzerindeki belirleyici rolüne dikkat çekmek için 2003 işgali sırasında Şiilerin Ayetullah Sistani'nin işgal karşısındaki tutumuna göre politikalarını oluşturduğunu belirtmek gerekir. Zira, 2010 seçimlerinin açık liste veya kapalı liste yapılması yönünde Mecliste tartışmaların sürdüğü günlerde Sistani'nin açık listeyi desteklediğini ve aksi durumda boykot çağrısı yapacağını ifade etmesinden hemen sonra tüm Şii partilerin açık listeyi desteklediklerini açıklamaları da din adamlarının gücünü göstermektedir. Esasında Şii din adamlarının Şii toplumu üzerindeki etkisi Şeyh Tusi'nin 1059 yılında Necef'e gelerek ilk Şii eğitim medresesini kurmasıyla başlamıştır. Şeyh Tusi ile Necef'te başlayan Şii öğretisini öğretim eğitimi günümüzde Necef'in Şii mezhebinin eğitim öğretim merkezi olmasında birincil derecede rol oynamıştır. Günümüzde Necef'te çeşitli okullarda dünyanın değişik bölgelerinden gelen binlerce öğrenci Şiilik mezhebi başta olmak üzere din eğitimi almaktadır. Ayetullah Humeyni de İran

devrimi öncesi hayatının 14 yılını Necef'te geçirmiştir.

Şii din adamları bir anlamda Şii toplumu üzerinde en önemli ruhani lider olmaktan öteye siyasal konularda da belirleyici bir konuma sahiptirler. I. Dünya Savaşı sırasında Mercii Uzma konumunda olan Seyyid Muhammed Kâzım Yezdi'nin tüm Şiileri İngilizlere karşı Osmanlı safında cihata davet eden fetvası da oldukça önemlidir. Şii merciler Baas iktidarına karşı da sessiz kalmamış, tüm baskılara rağmen rejimle mücadelelerine devam etmişleridir. 1970'de vefat eden Ayetullah el-Uzma Muhsin Al Hakim'in 10 oğlundan 7'si Baas karşıtı oldukları için rejim tarafından öldürülmüştür. Bunlardan Muhammed Rıza El Hakim'in de içerisinde yer aldığı 4'ünün mezarı bile bilinmemektedir. Hakim ailesinden 65 kişi de siyasal nedenlerle öldürülmüştür. Aynı şekilde Saddam karşıtı olduklarından dolayı Mukteda Sadr'ın dedesi Ayetullah Muhammed Bakır el-Sadr ve babası Muhammed Sadık Sadr'ın da içerisinde yer aldığı Sadr ailesinden onlarca kişi de siyasal nedenlerle Baas rejimi tarafından öldürülmüştür. Dolayısıyla Şii din adamlarının salt din işleriyle ilgilenmediğini ve doğrudan Şii toplumunu ilgilendiren tüm konularda fikir beyan ettiği ve gerektiğinde fetva yayınladıklarını bilmekte yarar vardır.

Bu bağlamda Şii din adamlarının 2010 Martındaki seçimlerine bakışına gelince ilk başta Necef'te görüştüğümüz bazı üst mevkideki mercilerin doğrudan siyasetçilerin millete hizmet etmek için var olduklarını ve kendilerinin milletin safında olduklarını vurguladıklarını belirtmek gerekir. Kendilerinin hiçbir şekilde devletten yardım almadıklarını bu yüzden devlet adamı olmadıklarını, millete hizmet ve rehberlik etmek için var olduklarının altını çizmektedirler. 2003 sonrası dönemde Şiilerin haklarını barışçıl yöntemlerle elde etmeleri için seçim süreçlerini desteklediklerini belirtmektedirler. Şii din adamlarına göre Merciler her zaman dine uygun olmak koşuluyla halkın yararına olacak politikaları desteklemektedirler.

2010 seçimlerinde Mercilerin parti tutmadıklarını ve tüm partileri de halka hizmet etmeye çağırdıklarını ifade etmektedirler. Bu arada bazı Mercilerin tüm siyasetçileri yanlış gördüklerini ve siyasetçilerin halka hizmet noktasında eksik kaldıklarını ifade etmeleri dikkat çekicidir. Söz konusu Merciler açık bir şekilde “şimdi yapılan siyaset hepsi yalan ve aldatmacadır” diyerek siyasetçileri eleştirmişlerdir.

Şii din alimleri özellikle Irak'ın birlik olması gerektiğini, tüm mezhep ve etnik grupların Irak'ın birliği için çalışması gerektiğinin altını çizmektedirler. Şii mercilerin bazıları sözlerinde “Irak herkesindir. Kimsenin kimseye itiraz etme veya yok sayma hakkı yoktur” diyerek Sünni ve Kürtlerin de siyasal süreçlerde yer almasını desteklediklerini dolaylı olarak ifade etmişlerdir. Şii alimleri kendilerinin tüm Iraklıları eşit gördüklerini ve bir dönemler kendilerini yok sayan kesimlerin haklarının korunması için Şii halkı yönlendirdiklerini belirtmişlerdir. Ancak bu konuda tüm Şii alimlerinin aynı düşündükleri ve bazılarının Saddam'ın adamları olarak gördükleri kişilerin devlet kurumlarında tekrar yer almasından rahatsızlık duydukları ve bu rahatsızlıklarını ifade etmekten de çekinmedikleri gözlemlenmektedir.

Bununla birlikte Baas saldırılarına yönelik olarak bazı Şii alimleri, açık bir şekilde toplumun birliğinden yana olduklarını ve yayınladıkları fetvalarda da kin ve intikam almayı yasakladıklarını ifade etmişleridir. Onların deyişiyle “Biz ‘Sünni kardeşlerimiz’ dahi demeyiz. Çünkü onlar zaten bizdir. Baasçıların eylemleri nedeniyle Şiiler için bir fetva yayınladık. Dedik ki, Baas (Sünniler) sizi vursa da siz onları vurmayın. Kin gütmeyin. Hukuka, kanuna, nizama sahip çıkın. İmam Rıza ve diğer İmamların camilerini bombaladılar. Halk galeyana geldi. Bunun üzerine Mercii tekrar devreye girdi. Bir kez daha kin gütmeyin nizama ve devletin kanunlarına uyun” dedik. Şiilerin hiçbir şekilde mezhepsel bir politikalarının olamayacağını ifade eden Merciler Irak'ın tarih boyunca farklı unsurlara ev sahipliği yapan bir ülke olduğunun altını

çizmektedir. Mercilere göre demokratik hakların kullanılmasında ne Şiilerin Sünnilere veya Kürtlere, ne de bu grupların Şiilere bir üstünlüğü olmalıdır. Her kesim Irak'ta birlikte yaşamalıdır.

4- Şii Partilerin Anayasa Değişikliği, Federalizm, Kerkük, ABD ile İlişkiler ve Yeni Hükümet Senaryolarına Bakışı

7 Mart 2010 seçimlerine hazırlanan Irak'ta tartışılan konuların başında yeni hükümet senaryoları, anayasa değişikliği, federal sistemin yapısı, Kerkük sorunu, 2012 sonrası dönemde ABD-İrak ilişkileri gibi konular gelmektedir. Öncelikli olarak tüm Şii partilerin Irak Anayasası'nın değiştirilmesini gündeme getirmelerine karşın, bunun oldukça zor olduğunu ifade etmeleri dikkat çekicidir. Maliki'nin dışında, bir dönemler Başbakan olan İbrahim Caferi, Sadr hareketi, İyad Allavi, Cevat Bolani ve İYK liderleri Irak Anayasası'nın değiştirilmesi gerektiğini kabul etmektedirler. Ancak Şii liderler Irak Meclisinin yeni bir anayasa hazırlama veya anayasada değişiklikler yapabilecek güçte olmadığını da kabul etmektedirler. Tüm kesimlerin üzerinde uzlaşacağı bir anayasanın hazırlanmasının imkansız olduğunu dile getiren İYK ve Sadr grubuna bağlı parlamenterlere göre Iraklılar var olan Anayasa ile sorunları çözmek zorundadırlar. Öte yandan Anayasanın hangi maddelerinin değiştirilmesi gerektiği konusunda bile Şii partiler arasında oldukça önemli farklılıklar bulunmaktadır. Aşağıda belirtileceği üzere vilayetlerin, cumhurbaşkanlığının ve bakanlıkların yetkileri konusunda her partinin farklı görüşleri bulunmaktadır. Örneğin Maliki grubu daha merkezci bir yapıyı savunurken İYK ise gevşek bir yapılanmaya imkan tanıyan anayasal değişikliği savunmaktadır.

Özellikle Başbakan Maliki'nin vilayetlere ve bakanlıklara ait olan yetkileri başbakanlıkta ya da merkezde toplama girişimleri federal sistem üzerinde 2003'ten beri yürütülen tartışmaların da yeni bir içerik kazanmasına yol açmış gibi görünmektedir. Irak'taki çeşitli parti temsilcileri ve sözcüleriyle yaptığımız görüşmeler so-

nucunda Şii partiler arasında federal sistemin yapısı, nasıl kurulacağı, ekonomik ve askeri otoritelerin dağılımı gibi konularda oldukça önemli farklılıklar ve benzerlikler olduğu gözlemlenmiştir. Öncelikli olarak Şii partilerin temelde ülkenin federal bir sistemde yeniden yapılandırılmasını prensip olarak kabul ettikleri ve bunun da anayasal olarak güvence altına alındığını kabul ettiklerini belirtmek gerekir. Bununla birlikte sistemin nasıl işleyeceği ve federe birimlerin kullanacağı yetkiler konusunda Şii partiler birbirlerinden farklılaşan bir gündem ve programa sahiptir. Seçim ittifakı yapan partilerin bile federal sistem konusunda farklı görüşlere sahip olması dikkat çekicidir. Dolayısıyla 7 Mart seçimlerine ittifaklar içerisinde hazırlanan Şii partilerinin federal sisteme aynı temelde yaklaşmadığını belirtmek gerekir.

2010 Mart seçimleri öncesi Şii partilerin federal sisteme bakışlarının incelenmesine, Irak'taki en önemli ve en eski Şii partileri arasında sayılan Başbakan Maliki'nin Dava Partisi'yle başlamak yerinde olacaktır. Başbakan Maliki, federal sistemin anayasal bir realite olduğunu kabul etmekle birlikte hem Kürdistan Bölgesel Yönetimi hem de vilayetlerin geniş yetkilere sahip olmasına karşı çıkmaktadır. Kanun Devleti listesinden aday olanlar seçim sürecinde yaptıkları açıklamalarda güçlü bir Irak vurgusu yaparken anayasanın Irak illerine çok fazla yetki verdiğini ve bunun değiştirilmesi gerektiğini ifade etmekten çekinmemektedirler. Ağustos 2009'da iki yıl aradan sonra Kürt bölgesini ziyaret eden Maliki ile Kürt liderlerin federal bölgelerin yetkileri konusunda ciddi sorunlar yaşadığı bilinmektedir. Temel sorunların başında doğal kaynakların kullanımı ve işletilmesi, güvenlik güçlerinin yetkileri, vilayetlerin sahip olduğu yetkiler, yabancı ülkelerle kurulan ilişkiler ve Kerkük dâhil tartışmalı bölgelerin nihai statüsü gelmektedir. Başbakan Maliki açıkça, bu konularda tek yetkili otoritenin Bağdat olduğunu öne sürmektedir. Esasında anlaşmazlık bunlarla da sınırlı değildir. Başbakan Maliki var olan ve kurulacak olan federe bölgelerin uluslararası havaalanı veya baraj yapımı gibi büyük

çaplı projeleri kendi başlarına gerçekleştiremeyeceğini ileri sürmektedir. Petrol kaynakları konusunda da Başbakan Maliki yabancı şirketlerle anlaşma yapma ve parasal transferlerin Bağdat'ın denetiminde olduğuna belirtmektedir. Esasında Başbakan Maliki Irak'ın birliğinin ve bütünlüğünün Bağdat'ın gücüyle ilişkili olduğunu ve merkezi yönetim güçlendikçe Irak'ın da birliğinin sağlanacağını ve güçlü olacağını, aksi durumda gevşek bir idari yapılanmanın ülkeyi parçalanmaya götüreceğini ileri sürmektedir. Ülkenin karışık bir bürokratik yapıya sahip olmasını eleştiren Maliki'ye göre Kürdistan Bölgesel Yönetimi ve vilayetlerin kendi mahalli sorunlarının dışında başka işlerle ilgilenmekten vazgeçmelidir. Bu çerçevede Maliki'nin federalizm anlayışının mahalli özerklik anlayışına dayandığı ve vilayetlerin veya federe bölgenin iç asayiş sorunları, sağlık ve mahalli hizmetler gibi konularda özerkliklerini kabul ettiğini belirtmek gerekir. Başbakan Maliki Amerikan sistemindeki gibi güçlü bir Başkanlık yapısı benimsemekte ve seçim sürecinde bunu dilendirmektedir. Maliki listesinden adaylarla yaptığımız görüşmede Maliki'nin güçlü bir başkanlık sistemi konusunu gündeme getirdiğini ancak başta Kürtler olmak üzere bazı Şii partilerin de öneriye sıcak bakmadıkları belirtilmiştir. Başbakan Maliki'nin devlet otoritesini ekonomik, askeri ve siyasi olarak Bağdat'ta toplama girişimi ve federe bölgeye mahalli özerklik verilmesi talebi anayasanın değiştirilmesini zorunlu kılmakla birlikte, bunun gerçekleşmesi ise oldukça güçtür.

7 Mart seçimlerinde en önemli Şii partilerinin bir araya geldiği Irak Ulusal İttifakı'nın federal sisteme bakışına gelince, Bağdat'ta görüştüğümüz koalisyonun Sadr grubu, Irak İslam Yüksek Konseyi (İİYK) ve Fazilet Partisi sözcülerinin temelde federal sisteme karşı olmadıkları ancak bu konuyu seçim sonrasında tartışılacak konular arasında gördükleri gözlemlenmektedir. Özellikle vilayet seçimlerindeki oy kaybının ardından bazı partilerin yeni federe bölgeler oluşturma politikalarını revize ederek bunu öncelikleri arasından şimdilik çıkardıkları

anlaşılmaktadır. Bununla birlikte koalisyon içerisindeki partilerin federalizm konusunda oldukça açık ve anlaşılır politikalarının olduğu da görülmektedir. Bu noktada koalisyonun en önemli partilerinden biri olan İİYK'nın politikasına bakacak olursak partinin sözcülerine göre Irak Anayasa'sı açık bir şekilde ülkenin federal bir yapıda olduğunu yazmaktadır. İİYK'nın bakışına göre anayasadaki federal sistem anlayışı Maliki'nin anlayışından farklı olarak merkezin yerel otoriteler üzerindeki yetkisinin sınırlı olması anlamına gelmektedir. Açık bir deyişle, merkez vilayetleri yönetmeyecek ve vilayetler ekonomik, güvenlik ve diğer sorunlarında merkezden bağımsız yetkilere sahip olacaklardır. İİYK'nın federal sistemi desteklemelerinin nedenini ise; ekonomi, güvenlik ve bürokrasiyle ilgili sıkıntıların aşılmasının yolunun yerel otoritelerin güçlendirilmesinden geçtiğini benimsemesinden kaynaklanmaktadır. Ancak bunların dışında İİYK'nın güney vilayetlerinde güçlü bir toplumsal desteğe sahip olması partinin federe bölgeler kurulması politikasının anlaşılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Kürt bölgesi örneğinden hareket eden parti sözcüleri, son bir yıl içerisinde Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nde yaşanan şiddet veya patlamaların sayısının ikiye geçmediğini ancak bu sayının güvenliğin en üst seviyede sağlanmaya çalışıldığı Şii bölgelerinde onlarla ifade edildiğine dikkat çekmektedir. Yine, ekonomik gelişmişlik itibarıyla de, genel bütçenin %17'sini alan Kürt bölgesinde önemli bir refah düzeyinin yakalandığını vurgulamaktadırlar. Bu noktalardan hareketle de, güvenlik ve ekonomiye ilişkin kararların vilayetlerin yetkisine bırakılmasının daha yararlı olacağını öngörmektedirler. Vilayetlerin veya federe bölgelerin kendi ihtiyaçları olan projeleri hayata geçirerek daha hızlı bir gelişme gösterebileceğini, petrol rezervleri sayesinde Şii bölgelerinde hızlı bir kalkınma süreci başlayacağı ve güvenlik alanında da daha başarılı olacağı belirtilmektedir. İİYK liderlerine göre petrol rezervleri itibarıyla en zengin sahalar Şii bölgelerinde bulunmasına karşın Irak'ta en geri kalmış bölgeler de Şiiilerin yoğun yaşadığı illerdir. Federal sistemi desteklemelerinin üçüncü

nedeni ise, merkezi yapının hem zamanla otomatik bir yapıya dönüşmesi olasılığı hem de bürokratik yapılar üzerindeki farklı grupların rekabeti ve mücadelesini azaltmaktır. Buna göre her federe bölgenin kendi meclisi olursa doğrudan vilayeti ilgilendiren konular bu mecliste tartışılıp hemen karara bağlanacaktır. Böylelikle hem farklı grupların Bağdat'taki bürokratik rekabeti ortadan kalkacak hem de Bağdat'taki Mecliste etkili olmak adına insanlar arasında yaşanan ayrılıklar ve parçalanmalar da azalmış olacaktır. Sonuç olarak İYK'nin gevşek bir federal sistemi desteklediği görülmekle birlikte, parti liderliği açıkça mevcut seçim sürecinde federal sistemi gündeme getirmekten kaçınmaktadır. Parti yöneticilerine göre federal sistemin uygulanması vilayetlerde yaşayan halkın eğitilmesiyle doğal olarak desteklenecektir. Dolayısıyla sorun zamana bırakılmış ve öncelikli bir konu olmaktan çıkarılmıştır.

Ulusal İttifak içinde yer alan ve Basra'da güçlü olan İslami Fazilet Partisi'nin federal sisteme bakışına gelince, partinin Basra'nın bağımsız federal bir bölge olması ve Kürt bölgesinin yetkileri arasındaki tutumu çelişkiler barındırmaktadır. Ancak, parti sözcülerine göre Fazilet Partisi kurulduğu günden itibaren federal sistemi temel düzen olarak kabul etmesine karşın etnik veya mezhep temelli idari bölgeler oluşturulmasına karşı çıkmıştır. Kendileri açısından federal sistemin mahalli olmaktan öteye bir anlam taşımadığını ve bu çerçevede doğal kaynakların kullanımından, ülke sınırlarının ve vilayet sınırlarının korunmasına kadar önemli konularda tek yetkili otoritenin Bağdat olduğunun altı çizilmektedir. Bu çerçevede özellikle Kürt yönetiminin, petrol kaynaklarının işletilmesinden Türkiye-İrak ve Türkiye-Iran sınırlarını kontrol etmesine kadar kullandığı birçok yetkiye karşı çıktıklarını belirtmektedirler. Peşmerge gücünün de polis gücü olarak varlığını sürdürebileceğini ancak düzenli ordu şeklinde örgütlenemeyeceğini ifade etmektedirler. Ayrıca Maliki gibi, uluslararası havaalanlarının inşasından baraj ve sulama sistemlerinin kurulmasına kadar birçok büyük ölçekli projelerde

bölgesel yönetimlerin kararlar alamayacağını ifade etmektedirler. Esasında Fazilet Partisi ilk kurulduğu dönemde Basra merkezli bir bölgesel yönetim kurma politikası bulunmaktaydı. Ancak 2009 vilayet seçimleri sırasında büyük bir oy kaybına uğramaları nedeniyle, bu partinin federal sistem konusundaki politikalarını revize etme ihtiyacı hissettiği görülmektedir.

Sadr hareketinin federal sisteme bakışı ise koalisyondaki diğer iki partiden farklılaşmaktadır. Anayasal olarak federal sistemin varlığını ve Kürt bölgesinin de yasal bir federe bölge olduğunu belirten parti yetkilileri, federalizm konusuna seçim sürecinde ve koalisyonun kurulması aşamasında tartışılan birincil konular arasında yer verilmediğini özellikle belirtmektedirler. Yetkililer, bu konunun Amerikan işgali sona erdikten sonra tartışmaya açılabileceğini, yeni federe bölgelerin kurulmasından yetkilerin dağılımına kadar tüm federal sistemin yeniden anayasal olarak tanımlanması konusunun 2012 sonrası dönemin sorunları arasında görüldüğünü belirtmektedirler. Ancak, Sadr City'de etkili bir güç olan Sadr hareketinin başından beri hem yeni federe bölgelerin kurulmasına karşı olduğu hem de ekonomik kaynakların kullanımını başta olmak üzere önemli konularda Bağdat'ın yetkili otorite olarak tanınması gerektiğini vurguladığı bilinmektedir.

Bu bağlamda Şii partilerin Kerkük sorununa yaklaşımına gelince öncelikli olarak tüm partilerin Kerkük'ün Bölgesel Kürdistan Yönetimi'ne bağlanmasına karşı olduğu gözlemlenmiştir. Özellikle Maliki grubu Kerkük'ün bir Irak kenti olduğunu dile getirdiği ve bu yönde bazı askeri girişimlere öncelik verdiğini belirtmek gerekir. Sadr grubu ve Fazilet Partisi de Maliki'nin yaklaşımına benzer bir tutuma sahiptir. Şii partiler arasında Kerkük soruna farklı yaklaşan kesim ise İYK ve İyad Allavi grubudur. Her iki parti de 2003 öncesi dönemde KDP ve KYP ile iyi ilişkilere sahiptir. Görüştüğümüz İYK'nin üst düzey yetkililerine göre Kerkük sorunu Iraklılar bir sorunu olmakla birlikte çözümü de Kerkük'e özel bir statü tanınmasıyla çözümlen-

nebilir. Özel bir statüye sahip olan Kerkük Vilayetinin aynı zamanda Kürt yönetimiyle de özel ilişkiler kurabileceği kabul edilmektedir.

2012 sonrası dönemde ABD ile ilişkilere gelince, Iraklı Şii partilerin ABD'nin SOFA Anlaşmasında belirtildiği üzere Irak'taki askeri varlığını sonlandırmasını oldukça önemsedikleri görülmektedir. Sadr grubu işgalin derhal ve önkoşulsuz sonlandırılmasını talep ederken diğer partiler belirtilen takvime sadık kalınması istemektedir. İşgal sonrası ABD ile ilişkiler konusunda da farklılıklar bulunmaktadır. Sadr dışındaki partiler karşılıklı saygı ekonomik, diplomatik ve diğer alanlarda ilişkilerin sürdürülmesini desteklemektedirler. Ancak, bu ilişkilerin askeri boyutta sürdürülmesine açıkça karşı çıkmaktadırlar. Ayrıca Şii partiler 2012 sonrası dönem için ABD ile askeri bir işbirliği anlaşmasının imzalanmasına da muhalefet edecekleri gözlemlenmiştir.

7 Mart sonrası yeni hükümet kurma pazarlıklarına gelince Kanun Devleti Koalisyonu ile Irak Ulusal İttifakı arasında seçim sonrası koalisyon hükümeti kurma konusunda görüşmelerin başladığı ve yaklaşık 6 madde üzerinde anlaşılıkları dile getirilmektedir. Seçim sürecinde her iki grubun birbirlerini sert sözlerle eleştirmekten ve suçlamaktan kaçınması da dikkat çekicidir. Yeni hükümet pazarlıklarında her iki partinin çıkartacağı milletvekili sayısı oldukça önemlidir. Şayet Maliki tartışmasız bir şekilde Şii seçmenlerin desteğini arkasına almayı başarırsa Başbakanlığı garanti etmiş olacaktır. Ulusal İttifak listesi Maliki'nin Başbakanlığında yeni hükümette yer alacaklardır. Söz konusu koalisyonun kurulabilmesi için her iki ittifakın toplamda 163 milletvekilliğini kazanması gerekmektedir.

Diğer bir senaryo ise Maliki'nin yönetiminde rahatsız olan Kürt, Şii ve Sünni partilerle Ulusal İttifak'ın bir koalisyon hükümeti kurmasıdır. Başbakanlığı döneminde Maliki hem Kürt partilerle hem de Şii ve Sünni partilerle ciddi sorunlar yaşamıştır. Özellikle seçim sürecinde

Allavi ve Bolani'nin listesinde yer alanda Sünni ve Şii adayların seçime katılmasının yasaklanmasında Maliki'nin İran'la birlikte rol oynadığı suçlaması gündeme getirilmiştir. Bu yüzden Allavi'nin Maliki grubuyla ittifak yapmasının zor olduğu ileri sürülmektedir. Bu noktada şayet Ulusal ittifak seçimlerde bir hezimet uğramazsa Başbakanlığı alacağı belirtilmektedir. Başbakanlık için en önemli adayları ise hem Batılı ülkeler hem de Kürt ve Sünni gruplar tarafından benimsenen Cumhurbaşkanı Yardımcısı Adil Abdülmehdi'den başkası değildir.

5- Şii Partilerin, Sünni Politikacıların Siyaset Dışına İtilmesine Bakışı

Irak'ta seçim propagandalarının başladığı şu günlerde aralarında milletvekili ve üst düzey parti liderlerinin de bulunduğu bazı Sünni ve Şii politikacıların eski Baas Partisi üyesi olma suçlamasıyla seçimlere katılmasının yasaklanması, seçimlere katılan bazı ittifaklar üzerinde ciddi bir belirsizlik ve endişeyi beraberinde getirmiştir. Yasaklı adaylar arasında Irak Ulusal Diyalog Cephesi lideri Salih el Mutlak, Başbakan Yardımcısı ve Irak'ın Ulusal Geleceği lideri Rafi el-İsavi, Savunma Bakanı Abdulkadir el-Ubeydi ve Irak Uzlaşma Cephesi lideri Zafir el-Ani gibi isimler bulunmaktadır. 2003 tarihinden itibaren siyasi faaliyetlerini sürdüren ve 2005 seçimleri sonrası Irak Meclisinde temsil edilme hakkı elde eden siyasetçilerin 2010 seçimleri öncesi seçime katılımlarının yasaklanması, yasaklama kararının hukuki olmaktan ziyade siyasi olduğuna işaret etmektedir. Nitekim Başbakan Yardımcılığı veya Savunma Bakanı gibi görevlerde bulunan kişilerin seçimlere günler kala Baasçı oldukları suçlamasıyla seçim dışına itilmesinin siyasi bir karar olduğu açıktır.

Yasaklanan kişiler arasında ismi bulunan Salih Mutlak, Sünni blogun seküler kısmını temsil ederken Başbakan Yardımcısı Dr. Rafi El İsavi ise İslami kesim tarafından desteklenmektedir. Dolayısıyla yasaklama kararı Sünnilerin hem seküler hem de dini referans olan kesimlerinin temsilcilerini hedef aldığı açıktır. Yasaklama kararının dayanağını oluşturan Soruş-

turma ve Adalet Komisyonu'nun Başkanı Ali Faysal Lami, bir dönemler Amerikan taraftarı olarak bilinen ancak daha sonra İran'la yakınlaşan Ahmed Celebi'ye yakın bir isimdir. İlk kez Paul Bremer tarafından Baasçıları Temizleme Komisyonu adı altında kurulmasına karşın hiçbir karar almayan Komisyon daha sonraları 2008'in ilk aylarında da Soruşturma ve Adalet Komisyonuna dönüştürülmüştür. 2009 Vilayet Meclisleri seçimlerine katılan Salih Mutlak ve Zafir Ani gibi liderlerin Musul dışındaki Sünni bölgelerinde göstermiş olduğu başarı dikkatlerin bir kez daha üzerlerine çekilmesine yol açmıştır. 7 Mart seçimlerine Irak İslam Partisi eski başkanı Cumhurbaşkanı Yardımcısı Tarık Haşimi'nin ve Musul çıkışlı Hadba Listesi'nin de içerisinde yer aldığı Sünni partilerle birlikte Şii lider İyad Allavi ile ittifak yaparak hazırlanan Mutlak ve Ani'nin Mecliste güçlü bir blokla temsil edileceği öngörülmekteydi. Eyad Allavi'nin liderliğini yaptığı Iraklılar Listesi bir anlamda Irak milliyetçiliği temelinde birleşen Şii-Sünni ittifakına dayanmaktaydı.

Yasaklamanın siyasal nedenlerle gerçekleştirildiğini öne süren kesimlere göre Iraklılar Listesi'nin 7 Mart 2010 seçimlerinden hükümeti kuracak çoğunluğu elde ederek çıkma ihtimali bulunmaktaydı. Bu kesime göre Sünni bloğun önemli bir desteğini arkasına alacak olan Iraklılar Listesi tüm Sünni vilayetlerinde ve Sünnilerin Şii Arap ve Kürtlerle birlikte yaşadığı il ve ilçelerde de önemli bir oy alacaktı. Irak İslam Partisi, Sünni oylarının önemli bir kısmını kaybetmişti. Allavi 2005 Aralığındaki seçimlerde %8'le 25 milletvekilliği çıkartmıştı. 2010 seçimlerinde Sadr grubu, İYYK ve Maliki'nin hem İran'la ilişkilerinden hem de hükümette uyguladıkları politikardan rahatsız olan Şii seçmenin oylarının da Allavi'ye gitme olasılığı bulunmaktaydı. Bu durumda Allavi'nin tek başına yaklaşık 45 milletvekilliği çıkartması olasıydı. Iraklılar Listesinin, hükümeti kurmak için seçime Kürdistan Listesi, Goran ve İslami Parti adı altında 3 ayrı listeye giren Kürt partilerinden biri veya ikisiyle ittifak yapması durumunda tek başına hükümeti kurması

bile gündeme gelebilirdi. Böyle bir durumda muhafazakâr diye bilinen Şii partilerin ve ittifakların hükümet dışı kalması olasılığı ortaya çıkmaktadır. Bu ise Şiiler açısından 2003 Irak işgali ile elde edilen kazanımların demokratik seçimlerle kaybedilmesi anlamına gelmektedir.

7 Mart seçim sonuçlarını şimdiden öngörmek mümkün olmamakla birlikte yukarıda değindiğimiz olasılığın matematiksel olarak gerçekleşme olasılığı bulunmaktadır. Oysa iktidarı silahla ele geçiren güçlerin bunu seçimler yoluyla bırakmasını beklemek pek de gerçekçi bir yaklaşım değildir.

Yasaklama kararından en fazla etkilenen ittifakların başında İyad Allavi ve Cevat Bolani'nin listesi gelmektedir. Salik Mutlak'ın yasaklanmasının ardından partisinin seçime girmesi de yasaklanmış oldu. Parti yetkilileri de yaptıkları açıklamada seçime katılmama kararı aldıklarını belirtmişlerdir. Zafir Ani'de Allavi listesinden yasaklanan önemli isimlerden biridir. Öte yandan Irak'ın Birliği İttifakı adı altından Cevat Bolani ile ittifak yapan Anbar Uyanış Konseyleri liderlerinden Ahmed Abu Risha göre yasaklanan isimlerden 7'si doğrudan kendisinin Başkanlığını yürüttüğü Konseyin üyesidir. Seçime girmesi yasaklanan adaylar arasında ismi bulunan 70 adayın da doğrudan kendi listelerinden seçime giren adaylar olduğunu dile getirmiştir. Bu bağlamda yasaklama kararının Allavi ve Bolani'nin listesini ciddi şekilde etkileyeceği açıktır. Nitekim her iki lider de yasaklama kararını sert sözlerle eleştirenlerin başında gelmişlerdir.

Öte yandan yasaklama kararını destekleyen Şii ittifakların başında ise Kanun Devleti Koalisyonu ve Irak Ulusal İttifakı içerisinde yer alan partiler olmuştur. Yasaklanan adaylar arasında her iki ittifaka üye herhangi bir adayın isminin bulunmaması da dikkat çekicidir. Bu arada, hem Büyük Ayetullah Muhsin el Hakim hem de Muhammed Sadr ile Lübnanlı Şii din adamı Musa Sadr'ın Baas'a katılmayı yasaklayan fetvalarının muhafazakar Şiilerin Baas'a katılmasını engellediğini belirtmek ge-

rekir. Dolayısıyla dini mercilerini önemseyen Şiiilerin tüm baskılara rağmen Baas Partisi üyesi olması onların mezhepten çıkması anlamına gelmekteydi. Bu yüzden yasaklanan adaylar arasında Dava Partisi, Sadr veya İYYK üyelerinin olmaması nispeten anlaşılabilir.

Bununla birlikte yasaklama kararının arkasında yatan nedenlerin başında seçim sürecinde Sünnilerle işbirliği yapan Şii partilerin başarısını engelleme amacı önemli bir rol oynamakla birlikte, esasında Sünni kesime ve onları destekleyen ülkelere 2003 sonrası dönemde Irak'ın Şiiilerin önderliğinde yeni bir idari ve siyasi yapıda yol aldığını göstermek gelmektedir. 2003 işgaliyle birlikte iktidara gelen Şii partilerde her zaman Sünnilere ve partilerine karşı bir kuşku bulunmaktadır. İktidarı kaybetmemek için de gerektiğinde radikal kararlar alabileceklerini son süreçte göstermiş oldular.

Yasağı destekleyen Kanun Devleti Koalisyonu ve Irak Ulusal İttifakı liderlerine göre 2003 Irak işgali sırasında yaklaşık 1,5 milyon Baas mensubu faal olarak ülkede bulunmaktaydı. Dolayısıyla en örgütlü ve önemli parti Baas'tı. Şayet Suriye veya bir diğer Sünni Arap ülkesi Baas'ı kendi liderliğinde örgütlemeye kalkışsa, Baas mensuplarının iktidara gelmesi bile gündeme gelebilirdi. Nitekim son seçim sürecinde Allavi ve Bollani ittifakına katılan eski Baasçıların hükümet kurma sürecinde yer alması ve ardından da önemli Bakanlıklar alması durumunda muhafazakâr Şii partileri iktidardan uzaklaştırılmış olacaktı. Hükümet döneminde Baasçılar kilit noktaları ele geçirecek ve kısa sürede kanlı veya kansız bir şekilde iktidarın tekrar sahibi olacaktı.

İkinci varsayımları ise Sünnilerin Irak'taki iktidar değişikliğini algılamada ve kabul etmede sorunlar yaşadıkları yönündedir. Yasaklama kararının ardından Sünnilerin Irak'taki iktidar değişikliğini kabul etmez zorunda kalacakları ve buna uygun olarak kendilerine verilen rollerin dışında iktidara talip olmaya kalkışmayacakları ileri sürülmektedir. Bağdat'ta

görüştiğimiz bazı Şiiilerin yasaklama kararının yalnızca Sünnilere yönelik olmadığını ve Şii adayları da içerdiğini öne sürmesi dikkat çekicidir. Kararı destekleyen Şii çoğunluğa göre ise Sünniler farklı adaylarla seçimlere rahatlıkla katılabilirler. Ancak, yasaklamanın bir bütün olarak Sünniler üzerinde yıldırıcı bir etki yaptığı gözden kaçırılmaktadır. Sünni kamuoyunda Başbakan Yardımcısı veya Savunma Bakanı'nın bile seçime girmesinin yasaklandığı bir dönemde seçime girmenin bir anlamının olmayacağı tartışılmaktadır.

Baasçıların iktidarı tekrar ele geçireceği yönünde yürütülen propagandalar bir yandan Şiiilerin mezhepçi bir refleksle sandığa gitmesine yol açabilecekken diğer yandan da mezhepsel ayrımının derinleşmesine ve Şiiilerin daha sıkı şekilde bir araya gelmesine yol açacaktır. Bu durum doğrudan seçime katılımdan tutun da seçimde muhafazakâr partilere oy vermeye kadar belirgin bir tutumun ortaya çıkmasına da yol açacaktır. Iraklı Şiiiler 2003 sonrası elde ettikleri kazanımların ABD veya Baas'ı destekleyen komşu ülkeler tarafından ortadan kaldırılabileceğine dair bir algılama içindedirler. Bu yüzden eski rejimle ilişkili Sünnilerin ılımlı Şii ve Kürtlerle hükümet kurma olasılığını ciddi bir tehdit olarak algılayabilir. Şayet böyle bir algılama oluşmuşsa buna yönelik olarak da en iyi stratejilerin başında Iraklılar Listesi'nin içerisindeki güçlü Sünni liderlerin seçime girmesini engellemek gelmektedir.

Allavi ittifakın zayıflamasıyla birlikte Maliki başta olmak üzere tüm Şii partilerin oy oranlarında bir artış yaşanabilir. 7 Marta kadar Şiiileri hedef alan saldırıların gerçekleşmesi durumunda Maliki'ye gidecek Şii oyların diğer Şii partilere kayması olasıdır. Mezhepsel temeldeki şiddet olaylarının artması halinde ise Irak'ın güney illerinde Maliki vilayet meclisi seçimlerinde elde ettiği başarının gerisine düşebilir. Şii kökenli Cevat Bollani de Allavi'den kaçan oyların bir kısmını alabilir. Ancak bu durum diğerleriyle karşılaştırıldığında az miktarda bir oy anlamına gelmektedir. 7 Marta kadar Şii ve Sünnileri

hedef alan karşılıklı şiddet olaylarının artması muhtemeldir. Ancak bu durum Sünnilerden ziyade Şiiilerin Bağdat üzerindeki kontrolünü artırmasına yol açacaktır. Nitekim 14 Şubat günü aralarında Salih El Mutlak'ın Ulusal Diyalog Cephesi'nin Bağdat bürosunun da bulunduğu 5 ayrı partiye bombalı saldırı düzenlenmesi hem zamanlama hem de adres olarak dikkat çekicidir. Bu tür provokasyonların karşılıklı olarak artması kısa sürede Şii oylarının belli ittifakların çatısı altında toplanmasına yol açabilir.

Sonuç olarak yasaklama kararının siyasi bir hamle olduğu ve sonuçlarının da doğrudan Irak'ta 7 Martta gerçekleştirilecek parlamento seçimi sonuçlarını etkileyemeye yönelik olduğu ortadadır. Bu tür bir yasaklama kararını yalnızca Irak'ın iç dinamikleriyle anlamaya çalışmak yanıltıcı olabilir. Irak'ın yanı başındaki komşu ülkelerin Irak'taki çıkarları düşünüldüğünde bu ülkelerden en azından birinin de kararın alınmasında ciddi bir rol oynadığı ileri sürülebilir. Özellikle öne çıkan ülke ise İran'dır. İran'ın Sünni adayların seçime girmesinin yasaklanması sürecinde aktif ve planlayıcı bir rol oynadığı Sünni adaylara tarafından açık bir şekilde dile getirilmektedir. Dolayısıyla Bağdat'tan bakıldığında seçim sonuçlarının ve ardından da kurulacak hükümetin Iraklıların oylarıyla değil önceden iyi hesaplanmış bazı taktiksel adımlarla belirlendiği bir sürecin yaşandığı görülmektedir.

Sonuç Yerine: 7 Mart 2010 Seçim Sonuçları Öngörüsü

Irak tarihinde ilk kez açık liste ve tercihli oyun kullanılacağı 7 Mart seçim sonuçlarını şimdiden öngörebilmek oldukça güç olmakla birlikte eldeki verilerden ve gözlemlerden hareket ederek bazı varsayımlarda bulunulabilir. Bununla birlikte söz konusu öngörülerin yanlış çıkma olasılığını da göz ardı etmemekte yarar vardır. Bu çerçevede Irak vilayetlerinin 2010 seçimlerinde sahip olduğu milletvekili sayılarını, Ocak 2009'da gerçekleştirilen vilayet meclisi seçimleri ile birlikte incelemekte yarar vardır. Aşağıdaki tablonun birinci kısmında vilayetlerin çıkaracağı milletvekili sayısı veri-

lirken, ikinci kısımda ise seçimlerine katılan ittifakların vilayet meclisi seçimlerinde almış oldukları oy oranları gösterilmektedir. Vilayet seçimlerine ayrı listelerle katılan Sadr ve İİYK gibi partilerin çıkartmış olduğu oy oranları tarafımızdan ittifakın oy oranlarına eklenmiştir. Iraklılar Listesinin önemli liderlerinden olan Tarık Haşimi'nin 2010 seçimlerinden önce Irak İslam Partisi ile birlikte hareket ettiğini dikkate almakta yarar vardır. Dolayısıyla Haşimi'nin bireysel olarak Iraklılar Listesi'nin alacağı oy oranında ne ölçüde etkili olacağını 7 Mart seçimlerinden sonra görebiliriz. Buna rağmen bazı hesaplamalarda İslam Partisi'nin oy oranları Iraklılar Listesine eklenmiştir.

2009 Vilayet Meclisi seçim sonuçlarına göre Başbakan Maliki'nin liderliğindeki Kanun Devleti Koalisyonu 126 vilayet meclisi üyeliği kazanmıştır. Süleymaniye, Erbil, Duhok ve Kerkük'ün dışında kalan vilayetlerde gerçekleştirilen seçimlerde Kanun Devletinin almış olduğu oy oranı yaklaşık %28,8'dir. Irak Ulusal İttifakı içinde yer alan partiler ise toplamda 123 vilayet meclisi üyeliği kazanmıştır. Bu da toplamda yaklaşık %28,1 oranına denk gelmektedir. Iraklılar Listesi içinde yer alan partiler toplam 96 meclis üyeliği kazanmıştır. Ancak Tarık Haşimi'nin daha önceleri liderliğini yaptığı Irak İslam Partisi tek başına 32 vilayet meclisi üyeliği kazanmıştı. Şayet bunlardan 10'u Tarık Haşimi'nin listesini desteklerse Iraklılar Listesinin meclis üyeliği sayısı 76'a düşer. Bu durumda Iraklılar Listesinin oy oranı ise yaklaşık %17,4 eder. Cevat Bolani'nin Irak'ın Birliği İttifakı'na gelince söz konusu partinin doğrudan vilayet meclisleri kapsamında aldığı oy oranını çıkartmak mümkün değildir. Çünkü Bolani vilayet meclisi seçimleri sırasında doğrudan seçimlere tüm ülke genelinde ittifaklarla katılmamıştır. Bununla birlikte 2010 seçimleri için ittifak kurduğu partilerin aldığı oylar üzerinden bakmak gerekirse Anbar, Wasit ve Diyala'da meclis üyelikleri kazandığı görülmektedir. Ayrıca Kerbelâ'da Yusuf El Hububi ile işbirliği yapması ittifakın bu ildeki oy oranını artırıcı bir faktördür. Diğer taraftan Şeyh Abu Risha Anbar'dan

Tablo-1: Vilayetlerin Milletvekili Kontenjanları ve 2009 vilayet Meclisi Seçimlerinde İttifakların Aldığı Oy Oranları

Vilayet	2010 Milletvekili Kontenjanı	Mezhepsel / Etnik Yapısı	2009 Vilayet Seçimleri			
			Kanun Devleti Koalisyonu %	Irak Ulusal İttifakı %	Iraklılar İttifakı %	Irak'ın Birliği İttifakı %
Bağdat	68	Şii/Sünni/Arap/Kürt/Türkmen	38	20	6	3
Salahaddin	12	Sünni Arap/Kürt/Türkmen	3.5		42	
Diyala	13	Sünni-ŞiiArap/Kürt/Türkmen	6	4.4	48	
Vasit	11	Şii Arap	15.3	20.6		4
Maysan	10	Şii Arap	18	21		
Basra	24	Şii Arap	37	20	6	
Zi Kar	18	Şii Arap	23	39	1	
Mutanna	7	Şii Arap	11	20		
Kadisiye	11	Şii Arap	23	49	8	
Babil	16	Şii/Sünni Arap	13	19	4	
Kerbela	10	Şii Arap	8.5	13		
Necef	12	Şii Arap	16	29		
Anbar	14	Sünni	1	-	39	17
Ninova (Musul)	31	Şii/Sünni/Arap/Kürt/Türkmen			55	
Duhok	10	Kürt				
Erbil	14	Kürt				
Kerkük	12	Şii/Sünni/Arap/Kürt/Türkmen				
Süleymaniye	17	Kürt				
Milli Bakiye (Yurt dışı oyları)	7	Şii/Sünni/Arap/Kürt/Türkmen				
Azınlıklar	8	5 Hıristiyan, 1 Yezidi, 1 Sabie Mendailer ve 1 Şebek				

Kaynak: "Iraqi governorate elections, 2009", http://en.wikipedia.org/wiki/Iraqi_governorate_elections,_2009 kaynağından yararlanarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

8 vilayet meclisi üyeliği kazanmıştır. Bu çerçevede son seçimlerde ne kadar oy olacağı bilinmemekle birlikte bunun %6-10 arası bir oranda olma ihtimali bulunmaktadır. Tüm bunların yanı sıra, kendisine bağlı polis güçlerinin sayıca fazla olduğu yerlerden de milletvekili çıkartma ihtimalini göz ardı etmemek gerekir.

2009'daki oy oranlarından yol çıkarak Şii ittifak-

ların 2010 seçimlerinde alabilecekleri oy oranlarını hesaplamak gerekirse şöyle bir tablo karşımıza çıkmaktadır. 2009 vilayet seçimlerinin gerçekleşmediği toplam dört ilin milletvekili sayısı 53'tür. Ayrıca 2010 seçimlerinde 7 milletvekilliği mili bakiye ve 8 de azınlık gruplarına ayrılmıştır. Tüm bunları genel toplamdan çıkardığımızda Şii İttifakın üzerinde rekabet ettiği toplam milletvekili sayısı 257'e düşmektedir. Bu

çerçeve de vilayet meclisi seçimlerinde yaklaşık %29 oy alan Kanun Devleti Listesi'nin yaklaşık 75-80 arası milletvekili çıkartması olasıdır. Diğer ittifakların çıkartabileceği milletvekili sayısı da Ulusal İttifak için 70-80, Iraklılar Listesi için 45-55 ve Cevat Bolani için de 20-30 arasındadır.

Bununla birlikte söz konusu hesaplar 2009 vilayet seçimleri göz önüne alınarak yapılmıştır. Oysa 2010 seçimleri 2009'dakinden oldukça farklı bir zeminde yapılacaktır. Bu çerçevede özellikle Maliki'nin güvenlik alanında sağlamış olduğu başarının 2010 seçimleri öncesinde meydana gelen patlamalar nedeniyle ciddi şekilde tartışılmaya başlandığını belirtmek gerekir. Güvenliğin dışında seçim sürecinde Maliki'nin diktatörlük suçlamasıyla karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Ayrıca 2010 seçimlerinde hizmet faktörü güvenlik faktöründen daha fazla gündeme getirilmekte ve Maliki'nin bu konuda başarısız olduğu işlenmektedir. Maliki karşıtı gruplara göre temel ihtiyaçların karşılanmasında Başbakan Maliki ve Kanun Devleti Koalisyonundan seçilen yeni valiler Iraklıların gereksinimlerini karşılayacak politikalar üretmemişlerdir. Örneğin, elektrik sorunu halen dahi giderilebilmiş değildir. Şehirlerin alt yapı sorunu olduğu gibi sürmektedir.

Maliki'nin oy oranının düşeceğini öne süren kesimlere göre Irak Ulusal İttifakı içinde yer alan partiler vilayet meclisleri seçimlerinin ardından kendi hatalarını görmüş ve gerekli dersleri çıkartarak genel seçimlere farklı bir stratejiyle hazırlanmışlardır. Bu kapsamda 2010 seçimleri öncesinde aday belirleme sürecinde doğrudan ön seçim yapıldığına dikkat çekilmektedir. Yalnızca güney illerinde gerçekleştirilen ön seçimlerde milyonlarca kişi aday belirleme sürecinde oy kullanmıştır. Ayrıca Erbain törenleri sırasında Irak Ulusal İttifakı içinde yer alan partilerin halka sağladığı hizmetlerin de Şii kesimin oyunu etkileyecek düzeyde olduğu ifade edilmektedir. Diğer yandan eski Baasçılık tartışmalarının da Şiiilerin bir bütün olarak İttifakı desteklemesinde önemli bir rol oynayacak düzeyde gerçekleştiği belirtilmektedir. Öte yandan Al-lavi ve Bolani ise eski Baasçılarla işbirliği yap-

tıklarından dolayı Şii toplumundan beklendikleri desteği alamayacakları öne sürülmektedir.

Bu kapsamda 2010 seçimlerinin 2009 vilayet meclisi seçimlerinden birkaç noktada ayrıldığına dikkat çekmek gerekir. Bunlardan birincisi güvenlik alanında yaşanan sorunlardır. Başbakan Maliki'nin güvenlik temelli seçim stratejisi son 7 ayda gerçekleşen onlarca bombalı saldırılarının ardından ciddi şekilde yara almıştır. Ayrıca İçişleri Bakanı Cevat Bolani de güvenliğin sağlanmasında kendisinin önemli bir rol oynadığını öne sürerek halktan oy almaya çalışmaktadır. Bu durumda Maliki'ye gidecek oyların bir kısmının Bolani ittifakına gitmesi olasıdır. Güvenliğin dışında, yani kamu hizmetleri alanında ise Maliki yönetimini beklenen ve istenilen başarıyı sağlayamamıştır. Hizmeti önemseyen kesimlerin önceliği Kanun Devleti Koalisyonu yerine diğer partiler olabilir. Ayrıca eski Baasçılık suçlamaları ve Maliki'nin Saddam Hüseyin'in idam kararı imzalaması da Sünnilerin Kanun Devleti Koalisyonuna oy vermesi önünde bir engel olarak durmaktadır. Öte yandan Seyit Abdülaziz sonrası dönemde İYYK'nin başına geçen Ammar El Hakim'in İran'ın yanı sıra Türkiye ve Arap ülkelerle iyi ilişkiler kurma politikasının da halk üzerinde olumlu etki yapma olasılığı bulunmaktadır. Tüm bunların üstünde ise Nəcəf'teki Merciiilerin büyük Şii ittifakı istedikleri yönünde yapılan propagandaların da Şii oylarının rengini etkileyecek düzeyde olduğunu belirtmek gerekir.

Yukarıda belirtilen faktörlerin seçim sonuçlarına etki edeceği öngörülürse seçim sonuçlarının partilere göre dağılımdan Kanun Devleti Koalisyonunun birinci sırada çıkma ihtimali zayıflamakta, onun yerine Irak Ulusal İttifakı'nın seçimlerden birinci liste olarak çıkma olasılığı güçlenmektedir. Şii seçmenlerin sayısal olarak en fazla oyu önce Irak Ulusal İttifakı'nda ardından sırasıyla Kanun Devleti Koalisyonu'na, Iraklılar Listesi'ne ve Irak'ın Birliği İttifakı'na vereceği öngörülebilir. Milletvekili dağılımında da Ulusal İttifak'ın birinci sırada olma ihtimali yüksektir.

Mithatpaşa Caddesi 46/4 Kızılay-Ankara-TURKEY
Tel: +90 (312) 430 26 09 Fax: -90 (312) 430 39 48
www.orsam.org.tr, orsam@orsam.org.tr